

Ομήρου, *Ιλιάδα*
Ραψωδία Ζ: «Έκτορος και Ανδρομάχης ομιλία»
(στ. 369-529)

ΔΟΜΗ – ΣΚΗΝΕΣ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

A. Η αναζήτηση της Ανδρομάχης από τον Έκτορα (στ. 369-389)

χώρος: το ανάκτορο του Έκτορα

πρόσωπα: Έκτορας, οικονόμος, (δούλες = βουβά πρόσωπα)

B. Η συνάντηση Έκτορα – Ανδρομάχης (στ. 390-494)

χώρος: οι Σκαιές Πύλες

πρόσωπα: Έκτορας, Ανδρομάχη (παραμάνα, Αστυάνακτας = βουβά πρόσωπα)

Γ. Ο θρήνος για τον Έκτορα (στ. 495-502)

χώρος: το παλάτι του Έκτορα

πρόσωπα: Ανδρομάχη, γυναίκες του σπιτιού

Δ. Η συνάντηση του Πάρη με τον Έκτορα (στ. 503-529)

χώρος: ο δρόμος που οδηγεί από τις Σκαιές Πύλες στην τρωική πεδιάδα

πρόσωπα: Έκτορας, Πάρης

A. Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΚΤΟΡΑ

- επική ειρωνεία
- άστοχα ερωτήματα
- επιβράδυνση

B. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΕΚΤΟΡΑ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗΣ

• **Ο Λόγος της Ανδρομάχης**

Στόχος: Η Ανδρομάχη προσπαθεί να αποτρέψει τον Έκτορα από τη μάχη, προτείνοντάς του μάλιστα ένα αμυντικό πολεμικό σχέδιο. Στον λόγο της Ανδρομάχης εντοπίζονται οι ακόλουθες ενότητες που ταυτόχρονα αποτελούν επιχειρήματα:

- πρόβλεψη και φόβοι για το μέλλον (406-413)
- αναδρομή στο τραγικό παρελθόν της (414-430)
- έκκληση και πρόταση (431-439)

Τον ικετεύει να λυπηθεί την ίδια και το παιδί τους και του προτείνει σχέδιο αμυντικής στρατηγικής: να παραμείνει στην πόλη (= στα ασφαλή μετόπισθεν) και να οργανώσει την άμυνά της στο ευπαθές σημείο του κάστρου.

- Η αναφορά στη μελλοντική χηρεία της και στην ορφάνεια του γιου της αποτελεί προσέγγιση για όσα θα συμβούν στο μέλλον.
- Η εκτενής αναδρομή της Ανδρομάχης στο τραγικό οικογενειακό της παρελθόν αποτελεί επιβράδυνση, εφόσον καθυστερεί την εξέλιξη της πλοκής.
- Επιπλέον αποτελεί ειρωνεία, διότι οι ακροατές γνωρίζουν από την παράδοση ότι ο Αχιλλέας θα σκοτώσει τον Έκτορα, ενώ η Ανδρομάχη τον αναφέρει μόνο ως υπεύθυνο για την τραγική τύχη της οικογένειάς της.

• **Ο Αντίλογος του Έκτορα**

Στο συναισθηματικό ξέσπασμα της ανήσυχης γυναίκας απαντάει η νηφάλια λογική του ψύχραιμου άντρα: Ωστόσο, ο Έκτορας δεν διαλύει τους φόβους της γυναίκας του, αλλά προσθέτει τους δικούς του. Ο λόγος του χωρίζεται στα ακόλουθα μέρη:

- κατανόηση της Ανδρομάχης
- άρνηση του αιτήματος της Ανδρομάχης και αιτιολόγηση (ηθική ευθύνη του Έκτορα απέναντι στο λαό της Τροίας, μια πράξη δειλίας είναι ασύμβατη με την ηθική του συνείδηση, την ηρωική του φύση και την αρχοντική του καταγωγή – Η δόξα, η τιμή, οι ηρωικές αρχές και το ιδανικό της υστεροφημίας είναι πάνω από τη ζωή του και την οικογένειά του – Φοβούμαι = αιδούμαι = ντρέπομαι τους άλλους, υπολογίζω τη γνώμη τους – Η αιδώς = συναίσθημα τιμής, φόβος της ατίμωσης, ήταν πολύ σημαντική αρετή για τους ανθρώπους της εποχής)
- πρόβλεψη για τον αφανισμό της Τροίας
- ο πόνος για το τραγικό τέλος της Ανδρομάχης (ο αφανισμός της Τροίας θα σημαίνει και τον αφανισμό της οικογένειάς του)
- τα μελλοντικά δεινά και η καταισχύνη (χηρεία, ορφάνια, μοναξιά, έλλειψη προστασίας και κοινωνική καταισχύνη)

- Η ταπείνωση του Έκτορα

- Προτιμότερος ο θάνατος

Όλα τα παραπάνω αποτελούν προσήμηση για το μέλλον.

• Έκτορας και Αστυάνακτας

Αφού ο ποιητής αφιέρωσε στη συνάντηση των δύο συζύγων πάνω από 70 στίχους, βάζει στη σκηνή και το τρίτο μέλος της οικογένειας, τον μικρό Αστυάνακτα:

- Ανοίγει τα χέρια προς το παιδί του, λαχταρώντας να το πάρει αγκαλιά, όμως εκείνο βάζει τις φωνές και αποτραβιέται στην αγκαλιά της παραμάνας του, διότι φοβάται την λαμπερή πανοπλία του.
- Η προηγούμενη ένταση ακολουθείται από χαλάρωση και στιγμές ξεγνοιασιάς (Έκτορας και Ανδρομάχη γελούν)
- Ο Έκτορας βγάζει συμβολικά την περικεφαλαία και την απιθώνει στη γη. Ο πολεμιστής δίνει τη θέση στον πατέρα, που στοργικά γκαλιάζει το παιδί του. (αντιπολεμικό μήνυμα) Το παιδί φοβάται και αποστρέφεται τη πολεμική πλευρά του πατέρα, οπότε εκείνος αναγκάζεται για λίγο να την αποβάλει.
- Προσευχή του Έκτορα στον Δία και τους άλλους θεούς, κρατώντας το παιδί του στα χέρια. Εύχεται:

Να γίνει ο γιος του σπουδαίος πολεμιστής

Να βασιλεύει με κύρος την Τροία

Να γίνει καλύτερος από τον πατέρα του

Να είναι η χαρά της μητέρας του

Αντίφαση: στην Ανδρομάχη μιλούσε με απαισιδοξία, ενώ στην προσευχή μιλά με αισιοδοξία. Ωστόσο, στην Ανδρομάχη μιλά ο Έκτορας-πολεμιστής, που ξέρει ότι θα χαθεί η Τροία, ενώ τώρα μιλά ο Έκτορας-πατέρας, που αφήνει να τον παρασύρει το όραμα της μελλοντικής ευτυχίας του παιδιού του.

Τα λόγια του Έκτορα συνιστούν επική ειρωνεία για τους ακροατές που ξέρουν από την παράδοση, ότι μόλις οι Αχαιοί κυριεύσουν την Τροία, θα γκρεμίσουν τον Αστυάνακτα από τα τείχη.

• Ο αποχωρισμός

Ο Έκτορας αποχωρίζεται την οικογένειά του με τρόπο φυσικό, χωρίς μελοδραματισμούς.

- Παραδίδει τον γιο του στα χέρια της γυναίκας του.

- Η Ανδρομάχη νιώθει ανάμεικτα συναισθήματα, καθώς γελάει μέσα στα δάκρυά της. («δακρυόεν γελάσασα»)

- Ο Έκτορας χαϊδεύει την Ανδρομάχη, τελευταία εκδήλωση τρυφερότητας στη γυναίκα του.

- Προσπαθώντας να παρηγορήσει την Ανδρομάχη, ο Έκτορας αναπτύσσει μια ορθολογιστική θεωρία για την αντιμετώπιση του θανάτου, λέγοντας ότι η μοίρα κάθε ανθρώπου είναι προδιαγεγραμμένη και πώς καθένας πεθαίνει όταν έρθει η ώρα του.

- Ο Έκτορας, με τις οδηγίες στην Ανδρομάχη για τις καθημερινές γυναικείες ασχολίες στο σπίτι, δίνει στον αποχωρισμό έναν συνηθισμένο τόνο και όχι την τραγικότητα του τελευταίου αποχωρισμού:

- Υπενθυμίζει στην Ανδρομάχη ότι τα ζητήματα του πολέμου είναι αρμοδιότητα των αντρών.

- Φοράει ξανά την περικεφαλαία του και από σύζυγος και πατέρα γίνεται πολεμιστής.

- Η σκηνή του αποχωρισμού ολοκληρώνεται με την εικόνα της Ανδρομάχης, που γυρίζει κάθε τόσο δακρυσμένη να δει τον τον Έκτορα, σαν να ήξερε πως ήταν η τελευταία φορά που τον έβλεπε ζωντανό. Έτσι, κλείνει όπως άρχισε, με την εικόνα της δακρυσμένης Ανδρομάχης (κύκλος).

Γ. ΘΡΗΝΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΤΟΡΑ – Ο ΕΚΤΟΡΑΣ ΣΤΗ ΣΚΙΑ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Η Ανδρομάχη μόλις φτάνει στο παλάτι ξεσηκώνει γενικό θρήνο για τον Έκτορα, παρόλο που εκείνος είναι ακόμη ζωντανός, καθώς προαισθάνεται ότι δεν θα επιστρέψει πια. Το μοιρολόγι αυτό είναι πρόωρο (γιατί λόγος για τον θάνατο του Έκτορα θα γίνει στη ραψωδία Χ) ωστόσο εξυπηρετεί μια ποιητική σκοπιμότητα: από δω και στο εξής παρακολουθούμε τον ήρωα να αγωνίζεται υπό τη σκιά του θανάτου του, παρόλο που ο ποιητής δεν τον φορτώνει με τη βεβαιότητα του επικείμενου θανάτου του. Αντίθετα ο Αχιλλέας γνωρίζει πως θα πεθάνει σύντομα.

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΕΚΤΟΡΑ & ΠΑΡΗ

Ο Πάρης μετά την μονομαχία με τον Μενέλαο παρέμεινε στο σπίτι του πικραμένος και ταπεινωμένος. Ο Έκτορας, πριν συναντήσει την Ανδρομάχη, τον συνάντησε και τον επέπληξε αυστηρά, θυμίζοντάς του ότι ο πόλεμος γίνεται εξαιτίας του και προτρέποντάς τον να γυρίσει στη μάχη. Μετά τη συνάντηση του Έκτορα με την Ανδρομάχη, τα δυο αδέρφια συναντιούνται ξανά και η εικόνα του Πάρη αποκαθίσταται:

- Παρουσιάζεται ως πολεμιστής με τη λαμπρή του εξάρτυση
- Προβάλλεται η ορμητικότητα, η ταχύτητα, η ομορφιά και η περηφάνια του με μια εκτενή παρομοίωση (στ. 506-514). Ο Έκτορας αναγνωρίζει τώρα την παλικάριά του Πάρη, δικαιολογείται για την προηγούμενη σκληρότητά του και εκφράζει την αισιοδοξία ότι όλα θα αποκατασταθούν με τη βοήθεια του Δία.

Ομήρου, *Ιλιάδα*
Ραψωδία Ζ: «Έκτορος και Ανδρομάχης ομιλία»
(στ. 369-529)

I. ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (ΙΔΕΕΣ & ΑΞΙΕΣ)

- **πολεμική αρετή, ηρωισμός-διάκριση στη μάχη, φήμη, υστεροφημία**
 Πρωταρχική αξία και αρετή των ηρώων της Ιλιάδας ήταν η πολεμική ανδρεία, που τους έδινε κοινωνική καταξίωση και καλό όνομα. Το καλό όνομα (την καλή «φήμη») ενδιαφέρονταν οι ήρωες να το διατηρήσουν και μετά τον θάνατό τους (υστεροφημία), οπότε ο ρόλος της κοινής γνώμης ήταν και πάλι σημαντικός.
- **«αιδώς» – ο ρόλος της κοινής γνώμης**
 Στην ηρωική εποχή η αξία ενός ανθρώπου υπολογιζόταν με βάση την υπόληψη που του είχαν οι άλλοι. Γι αυτό πρωταρχικό μέλημά των ηρώων ήταν να επιδιώκουν πράξεις σύμφωνες με τις προσδοκίες της κοινής γνώμης.
- **Μοίρα:** Παντοδύναμη η Μοίρα στη ζωή των ανθρώπων
 στ. 487-489: «δεν θα με στείλει άνθρωπος η ώρα μου πριν φθάσει/ και άνθρωπος άμα γεννηθεί, είτε γεναίος είναι/ είτε δειλός, δεν δύνται τη μοίρα ν' αποφύγει.»
- **Η θέληση του Δία:** Η θέληση του Δία κυβερνά τις ζωές θεών και ανθρώπων
 στ. 526: «θα διορθωθούν τούτ' άν θελήσει ο Δίας»

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΥΛΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ – ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- **Ρόλος ανδρών και γυναικών** (αρμοδιότητες-ασχολίες):
 Άντρες: πόλεμος (έξω) // γυναίκες: σπίτι, οικιακές ασχολίες (μέσα)
- **Παραμύνα-τροφός – υπηρέτριες** (συνοδεύουν τις υναίκες αριστοκρατικής καταγωγής)
- **Η γυναίκα ως λάφυρο πολέμου** (λόγος Ανδρομάχης)
- **Απόδοση τιμής στον νεκρό πολεμιστή – Τιμή του αντιπάλου** (στ. 416-418: [ο Αχιλλέας] «τον εσεβάσθη / νεκρόν, δεν τον εγύμνωσε, και με όλην την λαμπρήν του/ αρματωσιάτον έκαυσε κι εσήκωσέ του μνήμα» - ο πολεμιστής που βρίσκει ηρωικό θάνατο στη μάχη πρέπει να τιμηθεί και να ταφεί μαζί με τα άρματά του)
- **Θρήνος γυναικών** (η Ανδρομάχη με τις Τρωαδίτισσες θρηνού τον Έκτορα ζωντανό)
- **όλα τα υλικά αντικείμενα:** ναός, πύργος, άρματα, η κόρυθα της περικεφαλαίας

II. ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

- **προοικονομία**
 - Λόγος Ανδρομάχης: Η αναφορά στη μελλοντική χηρεία της και στην ορφάνεια του γιου της αποτελεί προσημάνση για όσα θα συμβούν στο μέλλον.
 - Αντίλογος του Έκτορα: ο αφανισμός της Τροίας, η τραγική τύχη της Ανδρομάχης, κλπ αποτελούν προοικονομία.
- **επιβράδυνση**
 - Αναζήτηση Ανδρομάχης από τον Έκτορα: τα άστοχα ερωτήματα στην αρχή της ενότητας λειτουργούν ως επιβράδυνση
 - Λόγος Ανδρομάχης: Η εκτενής αναδρομή της Ανδρομάχης στο τραγικό οικογενειακό της παρελθόν αποτελεί επιβράδυνση, εφόσον καθυστερεί την εξέλιξη της πλοκής.
- **επική ειρωνεία**
 - Αναζήτηση Ανδρομάχης από τον Έκτορα: Οι ακροατές μαθαίνουν από τον ποιητή ότι η Ανδρομάχη βρίσκεται στα τείχη και κλαίει, κάτι που ο Έκτορας θα μάθει στη συνέχεια από την οικονόμο του σπιτιού.
 - Λόγος της Ανδρομάχης: Οι ακροατές γνωρίζουν από την παράδοση ότι ο Αχιλλέας θα σκοτώσει τον Έκτορα, ενώ η Ανδρομάχη τον αναφέρει μόνο ως υπεύθυνο για την τραγική τύχη της οικογένειάς της.

- **Έκτορας – Αστυάνακτας:** Τα λόγια του Έκτορα συνιστούν επική ειρωνεία για τους ακροατές που ξέρουν από την παράδοση ότι, μόλις οι Αχαιοί κυριεύσουν την Τροία, θα γκρεμίσουν τον Αστυάνακτα από τα τείχη.

- **αναχρονισμός:** καύση νεκρών στ. 418: «τον έκαυσε κι εσήκωσε του μνήμα»

- **άστοχα ερωτήματα**

Άστοχα ερωτήματα έχουμε όταν η απάντηση σε αυτά δεν στοχεύει στη διερεύνηση της αλήθειας (η απάντηση δεν ενδιαφέρει άμεσα εκείνον που ρωτάει). Τα ερωτήματα απορρίπτονται ένα προς ένα ως «άστοχα», για να διατυπωθεί στο τέλος έντονα η αλήθεια. Πρόκειται για τυπικό μοτίβο που συναντάμε στο έπος και στα δημοτικά τραγούδια. Ο Έκτορας ρωτάει:

- αν η Ανδρομάχη πήγε σε καμιά συνυφάδα της
- αν πήγε σε καμιά κουινιάδα της
- αν πήγε με τις άλλες αρχόντισσες στον ναό της Αθηνάς

Η οικονόμος απαντά αρνητικά και δίνει πληροφορίες για:

- τον λόγο της εξόδου της Ανδρομάχης
- την ψυχική της κατάσταση
- το ότι έχει μαζί της το γιο τους

- **εναλλαγή σκηνών έντασης & σκηνών χαλάρωσης**

Οι πολεμικές σκηνές που προηγήθηκαν εναλλάσσονται με μια ειρηνική, οικογενειακή στιγμή (συνάντηση Έκτορα – Ανδρομάχης)

- **παρομοιώσεις**

στ. 506-514: Η ορμητικότητα, η ταχύτητα, η ομορφιά και η περηφάνια του Πάρη παρομιάζεται με τις αντίστοιχες ιδιότητες «καλοθρεμμένου αλόγου». Πρόκειται για μια εκτενή παρομοίωση παρμένη από τη φύση.

- **στερεότυπα επίθετα**

λοφοσειστής Έκτωρ, ο ανδροφόνος Έκτωρ, λευκόχερη Ανδρομάχη, ασύγκριτη Ανδρομάχη, πολύδωρη συμβία, Εκτορίδης Αστυάνακτας, θείος Αχιλλέας, μέγας Αετίων, μαύρος Άδης, υψίπυλος Θήβη, η Ίλιος η αγία, αιγιδοφόρος Δίας, δοξαστός Ιδομενεύς, ατρόμητος Τυδείδης, ο Πρίαμος ο δυνατός, σεβαστή μητέρα, Πριαμίδης Πάρης, θεόμορφος Αλέξανδρος, πολύχαλκα και υπέρλαμπρα άρματα

- **σχήμα κύκλου**

Η σκηνή κλείνει όπως άρχισε με την εικόνα της δακρυσμένης Ανδρομάχης.

III. ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

- **Ανδρομάχη:**

- Αφοσιωμένη σύζυγος, αλλά και εξαρτημένη από αυτόν, εφόσον αποτελεί το μοναδικό της στήριγμα (αγωνιά για τον Έκτορα, τον παρακαλεί να μην πάει στη μάχη, κλαίει)
- Συναισθηματική, εκδηλωτική και διακριτικά τρυφερή (αγωνιά, φοβάται, κλαίει)
- Επινοητική και εύστοφη, αλλά και παρεμβατική [επινοεί ένα αμυντικό πολεμικό σχέδιο, προκειμένου να κρατήσει τον Έκτορα μακριά από το επικίνδυνο πεδίο της μάχης → υπέρβαση της αντίληψης για τον ρόλο της γυναίκας (γυναικείες ασχολίες)]
- Στοργική μητέρα, αφοσιωμένη στο παιδί της

- **Τα συναισθήματα της Ανδρομάχης**

- αγωνία, πανικός, απόγνωση
- ανακούφιση (μόλις βλέπει τον Έκτορα ζωντανό)
- αγάπη και τρυφερότητα για τον άντρα της
- θλίψη και ανασφάλεια
- απελπισία και πόνος (προβλέπει τον θάνατο του Έκτορα)
- ανάμεικτο συναισθημα χαράς και πόνου
- πόνος, αγωνία, αγάπη (όταν αποχαιρετά τον Έκτορα)

- **Έκτορας:**

- ήρεμος και ψύχραιμος (αντιμετωπίζει με τη λογική τη συναισθηματική έκρηξη της γυναίκας του)
- γενναίος πολεμιστής
- αποφασιστικός και προσηλωμένος στο χρέος προς την πατρίδα του και στα ηρωικά ιδανικά
- διορατικός (προβλέπει την πτώση της Τροίας)
- αφοσιωμένος σύζυγος και διακριτικά τρυφερός

- στοργικός και τρυφερός ως πατέρας
- στοχαστικός με κατασταλαγμένες απόψεις για τη ζωή και τον θάνατο
- συμπαραστάτης απέναντι στον αδερφό του

Φιλοθέη Κολίτση
Διαπολιτισμικό Γυμνάσιο Ευόσμου